

Pozvolná cesta k spravedlnosti (Jan Linka)	... 11
Čekáme? Pohled historika jazyka (Ondřej Koupil)	... 14
Český encyklopedista (Michael Wögerbauer)	... 20
Laudatio na <i>Encyklopedii knihy</i> (Petr Čornej)	... 23
Ediční poznámka (Andrej Kafka, Michaela Šourková, Petr Voit)	... 25

TEXT

1. Příspěvek ke studiu staročeského bezrozměrného verše. *Slovo a slovesnost*, 44/2, 1983, s. 112–118 ... 31
2. K pramenům Lomnického Instrukcí hospodáři mladému. *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků SK ČSR*, 2, 1985, s. 7–16 ... 41
3. Nové pohledy na veršovanou skladbu Rozmlouvání člověka se Smrtí. *Listy filologické*, 109/3, 1986, s. 166–174 ... 49
4. Dosud neznámý latinsko-český slabikář z poloviny 16. století. *Listy filologické*, 109/1, 1986, s. 24–30 ... 60
5. Historie o Eustachiovi od Šimona Lomnického z Budče (středověká legenda a exemplum jako základ knížky lidového čtení 18. a 19. století). *Listy filologické*, 110/4, 1987, s. 222–230 ... 68
6. Kronika o mladém vojvodovi od Šimona Lomnického z Budče (cesta od středověké legendy o zázracích k novodobé knížce lidového čtení, jarmareční písní a pohádce). *Listy filologické*, 111/2, 1988, s. 110–119 ... 80
7. Nad mravněvýchovnou prózou Šimona Lomnického z Budče. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze*, 6/1, 1990, s. 50–77 ... 93
8. K českému básnictví předbělohorské doby – Život a putování sv. Kryštofa. *Česká literatura*, 38/5, 1990, s. 419–424 ... 101
9. Masopust Vavřince Leandra Rvačovského a jeho exempla. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze*, 7/1, 1990, s. 37–63 ... 107

KNIHA

10. Předbělohorská měšťanská třída v Olomouci jako konzument literatury. *Historická Olomouc a její současné problémy*, 4, 1983, s. 279–291 ... 125
11. Několik poznámek o přínosu olomouckých měšťanských knihoven pro studium moravského humanismu. *Žprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci*, 214, 1981, s. 18–20 ... 134

12. Česká literární tvorba v povědomí olomouckých měšťanů před Bílou horou. *Vlastivědný věstník moravský*, 36/1, 1984, s. 49–59 ... 138
13. Olomoucké knihy v době baroka. *Historická Olomouc a její současné problémy*, 5, 1985, s. 339–344 ... 149
14. Knižní pozůstalost olomouckého tiskaře Jana Olivetského z Olivetu jako literárněhistorický a bibliografický pramen. *Sborník Národního muzea v Praze*, C 29/4, 1984, s. 197–214 ... 153
15. K dějinám cenzury v předbělohorské době (některé problémy období 1547–1567). *Folia historica Bohemica*, 11, 1987, s. 305–320 ... 170
16. Na okraj dalšího pokračování Knihopisu českých a slovenských tisků. *Česká bibliografie*, 22, 1986, s. 102–117 ... 179
17. Rub a líc historických knižních fondů Čech a Moravy. *Čtenář*, 5, 1990, s. 128–132 ... 188
18. Nálezová zpráva o fragmentech tří pozdněantických próz tištěných česky počátkem 16. století (Gesta Romanorum, Asenech, Kronika o Apolloniově). *Česká literatura*, 60/1, 2012, s. 55–75 ... 197
19. Otazníky nad dosud neznámým prvotiskem českého překladu Petrarkovy encyklopedie 1494. In: *Melior est adquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta prof. Ignáci Antonínovi Hrdinovi, O.Praem k šedesátým narozeninám* (edd. Evermod G. Šidlovský – Václav Valeš). Praha 2013, s. 347–352 ... 216

KNIŽNÍ KULTURA

20. Tiskové písmo Čech a Moravy první poloviny 16. století. *Bibliotheca Strahoviensis*, 10, 2011, s. 105–202 ... 225
21. K dataci „Života mistra Jeronýma“ od Petra z Mladoňovic (Knihopis č. 7042). *Česká bibliografie*, 23, 1987, s. 221–226 ... 329
22. Výzdoba pražských hebrejských tisků první poloviny 16. století jako součást české knižní grafiky. In: *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě* (red. Olga Sixtová). Praha: Academia, 2012, s. 123–152 ... 332
23. Česká a německá reformace v ilustraci české knihy první poloviny 16. století. In: *In puncto religionis. Konfesionální dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy* (edd. Kateřina Horníčková – Michal Šroněk). Praha: Artefactum, 2013, s. 137–162 ... 386
24. Albrecht Dürer a počátky české ilustrace. *Acta Musei nationalis Pragae. Historia litterarum*, 64/1–2, 2019, s. 45–55 ... 407
25. Schönův devoční jednolist s odpustkovou funkcí a Modlitbou o ukrutném zámurku Panny Marie (Strahovská knihovna, sign. 738/zl.). *Bibliotheca Strahoviensis*, 11, 2014, s. 27–37 ... 425

26. Výtvarná složka Skorinovy Bible ruské jako součást české knižní grafiky. *Umění*, 62/4, 2014, s. 334–353 ... 435
27. Role knižní vazby při revitalizaci Strahovské knihovny za opata Jana Lohela. *Bibliotheca Strahoviensis*, 14, 2021, s. 115–122 ... 478

SVAZEK 2

28. Limity knihtisku v Čechách a na Moravě 15. a 16. století. *Bibliotheca Strahoviensis*, 8–9, 2007, s. 113–140 ... 507
29. Počátky renesanční typografie v Čechách a na Moravě. *Listy filologické*, 132/1–2, 2009, s. 125–135 ... 538
30. Rozpaky nad českou literární a čtenářskou obcí přelomu 15. a 16. století. In: *Libri magistri muti sunt. Pocta Jaroslavě Kašparové* (edd. Alena Císařová Smítková – Andrea Jelínková – Milada Svobodová). Praha: Knihovna AV ČR, 2013, s. 35–41 ... 546
31. Vliv české pozdněgotické typografie na konstituování čtenářské obce. *Studia Bibliographica Posoniensia*, 7, 2012, s. 42–51 ... 551
32. Role Norimberku při utváření české a moravské knižní kultury první poloviny 16. století. *Documenta Pragensia*, 29, 2010, s. 389–457 ... 561
33. Utraktisté a knihtisk. In: *Knihtisk, zbožnost, konfese v zemích Koruny české doby poděbradské a jagellonské* (edd. Kamil Boldan – Jan Hrdina). *Colloquia mediaevalia Pragensia*, 19, 2018, s. 11–27 ... 612
34. Mikuláš Bakalář jinak. *Kniha. Žborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*, 2012, s. 68–106 ... 626
35. Spravedlnost pro Severinovy bible. *Knihy a dějiny 2012* (zvláštní číslo věnované PhDr. Anežce Baďurové), 2012, s. 70–86 ... 659
36. Typografické souvislosti náměšťské mluvnice. In: OPTÁT, Beneš – GZEL, Petr – PHILOMATHES, Václav. *Gramatika česká 1533* (ed. Ondřej Koupil). Praha: Akropolis, 2019, s. XXXI–XL ... 675
37. Hájkova Kronika česká jako dílo českého knihtisku. In: HÁJEK z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká* (ed. Jan Linka). Praha: Academia, 2013, s. 1365–1382 ... 684
38. Neslavné začátky slavného tiskaře Jiřího Melantricha. In: *Humanismus v rozmanitosti pohledů. Farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata* (edd. Anežka Baďurová – Kamil Boldan – Andrea Jelínková – Marta Vaculínová). Praha: Knihovna AV ČR, 2014, s. 285–296 ... 709

39. České tištěné Bible 1488–1715 v kontextu domácí knižní kultury.
Česká literatura, 61/4, 2013, s. 477–501 ... 721
40. Česká knižní kultura doby Václava Hájka z Libočan. Na okraj jednoho badatelského vakua. *Česká literatura*, 62/2, 2014, s. 163–183 ... 742
41. Mikuláš Konáč z Hodíškova. Inspirace k úvahám o humanismu. *Česká literatura*, 63/1, 2015, s. 3–39 ... 759
42. Koncept humanismu v marxisticky formované paleobohemistice (1956–1996). *Česká literatura*, 66/6, 2018, s. 777–812 ... 791
43. Humanismus v novém konceptu literatury českých zemí (1. polovina 16. století). *Česká literatura*, 65/2, 2017, s. 181–212 ... 820
44. Knihtisk a knižní kultura jako zrcadlo české měšťanské společnosti poznamenané husitstvím. In: *Paralelní existence. Rukopisy a tisky v českých zemích raného novověku* (edd. Marta Hradilová – Andrea Jelínková – Lenka Veselá). Praha: Academia, 2020, s. 19–53 ... 848
45. Konfesionalita a mentalita mezi koncem 15. a druhou polovinou 16. století pohledem české knižní kultury. *Knihy a dějiny*, 27/1–2, 2020, s. 85–153 ... 885

APELY

46. Nesnadná cesta knihovnědy k dějinám knižní kultury. *Česká literatura*, 60/4, 2012, s. 586–602 ... 937
47. Osobní apel ke koncepci, komplexnosti a interdisciplinárnímu charakteru knižní kultury. *Knihy a dějiny*, 21, 2014, s. 95–100 ... 953

ROZHOVORY

48. Udržet pravý okraj stránkové sazby (od literární historie k samostudiu [rozhovor Jana Linky s Petrem Voitem]). *Česká literatura*, 59/2, 2011, s. 242–260 ... 961
49. Česká literatura 16. a počátku 17. století v interdisciplinární diskusi [rozhovor Lucie Storchové s Petrem Voitem]. *Česká literatura*, 67/6, 2019, s. 877–881 ... 980
50. Stále žiju z toho, co jsem si nakoupil v olomouckém antikvariátu [čtenářský životopis Petra Voita pro Jiřího Trávnička]. In: *Knihy a jejich lidé: čtenářské životopisy* (ed. Jiří Trávniček). Brno: Host, 2013, s. 472–491 ... 985

Cizojazyčná résumé	... 999
Vysvětlivky zkratk	... 1035
Rejstřík jmenný	... 1041
Rejstřík věcný	... 1075
Personální bibliografie Petra Voita	... 1080

8. K ČESKÉMU BÁSNICTVÍ PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBY – ŽIVOT A PUTOVÁNÍ SV. KRYŠTOFA

Jistě nebudeme daleko od pravdy, označíme-li veršovanou skladbu *Život a putování o velikém s. Kryštoforu* z roku 1601 za dosud málo známou, ba neprozkoumanou (dále jen ŽKr).¹ Nové skutečnosti, které se v souvislosti s průzkumem literárního terénu předbělohorského století podařilo v poslední době zjistit, však ukazují na to, že skladba ŽKr zaujímá poněkud důležitější místo, nežli jsme prozatím předpokládali.

Skladba o 1048 verších vypravuje stručně nejprve o mládí sv. Kryštofa, pak široce rozvíjí podrobné líčení jeho životní pouti a v závěru přináší náboženskyvýchovné poučení, směřující ke každodenní praxi. Nabízí se tedy možnost srovnání ŽKr s legendou o sv. Kryštofovi, jak ji známe kupř. z Voraginova zpracování.² Legenda pojednává o člověku, který se rozhodl sloužit nejsilnějšímu: nejprve králi, pak čertu a nakonec Kristu. Kristus se Kryštofovi zjeví v podobě malého dítěte a dává se jím přenést přes řeku (moře). Nakonec světec přichází k pohanskému císaři, obrátí na křesťanskou víru dvě stě rytířů a přijme mučednickou smrt.³

ŽKr se však této kanonizované verze legendy nepřidrhuje. Přebírá z ní jen základní motiv putování, který pak rozvádí bohatou apokryfní fabulí: Kryštof opustivší své rodiče přijde nejprve k mnichům, pak putuje k tiskaři, rychtáři a handlíři, slouží řemeslníkovi, sladovníkovi, přichází k hospodskému, vojákům, myslivci, apatykáři, písaři, řečníkovi, dostane se do kanceláře, ke kupci, měšťanovi, knězi a čertu, a nakonec svou pouť končí u poustevníka. Kryštof tak putuje marně z místa na místo s cílem nalézt spravedlnost a pořádek. Jeho snaha však vyznívá naprázdno, neboť ve všech lidských profesích se setkává s vykořisťováním, okrádáním a urážkami. Navazuje se tu na tradiční, oblíbený literární postup – srov. českou středověkou *Píseň o Pravdě*.

Těchto osmnáct nestejně rozsáhlých částí popisujících Kryštofova zaměstnání (zaujmají 18 až 88 veršů) přináší sociálněkritické pohledy na život města a vesnice 16. století, resp. na hospodářskou, právní a církevní sféru soudobého života. Je tedy nasnadě, že skladbu ŽKr nelze označit za legendu – zcela zde totiž chybí také vypravování o zázracích a není zařazena

¹ Titul zní: *Život a putování o velikém s. Kryštoforu, kterak se jemu od mladosti až do skonání na světě vedlo. S upřímným napomenutím kratochvilně sepsáno a z cizích v české rýmy uvedeno ...* Praha 1601 (*Knihopis č. 17618*). Unikát uložen v Státní vědecké knihovně České Budějovice, Vyšší Brod, sign. 65 2/1.

² JACOBUS DE VORAGINE. *Legenda aurea vulgo Historia Lombardica dicta* (ed. Theodor Graesse). Breslau: Koebner, 1890, s. 430–434.

³ *Lexikon für Theologie und Kirche* (red. Michael Buchberger). Bd. 2. Freiburg/Br.: Herder, 1931, s. 934–936 (zde další literatura).

ani pašijová část. S legendou je ŽKr analogický jen v závěrečných verších o nesení Ježíška přes řeku. Do popředí ale vystupuje zpozemštěný a zesvětštěný Kryštof, který hledaje cíl svého života ve sféře pozemské nachází naplnění svých tužeb na radu poustevníka až ve splnutí s Bohem. Jakkoli se tedy dílko v závěru opět přibližuje legendě, objektivní přínos je třeba hledat v tom, že jako celek přesáhlo náboženské pole a stalo se protestem proti vykořisťování plebejských vrstev bohatými měšťany a příslušníky panského stavu a kritikou antagonismu městského a venkovského prostředí.

Způsob zpracování daných reálií – nepřilíš vzdálený ideovému základu satir *Hradeckého rukopisu* – nepoukazuje ovšem ani k švankové produkci, ačkoliv vzdálené ohlasy enšpíglovské literatury jsou naprosto nepřehlédnutelné. V ŽKr nejde o výsměch či parodii v pravém slova smyslu, neboť autor nikde nenaznačuje svůj negativní vztah k původní legendě a nezesměšňuje její tematické složky.⁴ Přestože je pravděpodobná snaha konfrontovat plebejský pohled s tím, co bylo v autorově době považováno za vznešené,⁵ nelze pracovat ani s označením travestie, a to již z toho důvodu, že látka tradičně pojímaná jako vznešená zde není karikována, ale zcela prostě eliminována a svébytně přepracována v jinou kvalitu. Takové přepracování jiného literárního díla lze v souladu s klasifikací Josefa Hrabáka označit za adaptaci.⁶ Míra adaptace přinesla posun nejen v oblasti žánrové, ale i ve funkčním zakotvení směrem k laicizaci a zlidovění. Zvýrazňuje-li ŽKr jen tu část Kryštofova života, která je charakteristická zmíněným putováním, lze zde užít žánrového označení „život“. Toto označení splňuje požadavky tematického vymezení příběhu a odpovídá i literárním příznakům.⁷

Autor ŽKr nebyl doposud znám a pouze zmínka na titulní straně („z cizích v české rytmy uvedeno“) poukazovala na jeho zahraniční původ. Stejně tak jsme nic nevěděli o překladateli. Odklon od tematických složek i žánrových znaků legendy, mnohé germanismy a zvláště pak silný mravokárný a sociálněkritický tón vycházející z reformační ideologie dávají tušit v autorovi představitele německé protestantské literatury. Z několika možností⁸ byl nakonec jako autor spolehlivě identifikován Nikodemus Frischlin (1547–1590), luterán, univerzitní profesor filologie a významný tvůrce latinských společenskokritických komedií.⁹ Jedna z jeho posthumních skladeb nese název

⁴ BACHTIN, Michail Michajlovič. *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha: Odeon, 1975, s. 16.

⁵ PETRŮ, Eduard. Postavení skladby Podkoní a žák v naší literatuře 14. století. *Česká literatura*, 36/2, 1988, s. 124.

⁶ HRABÁK, Josef. *Literární komparatistika*. Praha: SPN, 1976, s. 63.

⁷ LICHÁČOV, Dmitrij Sergejevič. *Poetika staroruské literatury*. Praha: Odeon, 1975, s. 44.

⁸ *Deutsches Literatur-Lexikon* (red. Wilhelm Kosch). Bd. 2. Bern–München: Saur, 1969, s. 626.

⁹ *Geschichte der deutschen Literatur von 1480 bis 1600* (red. Joachim G. Boeckh). Berlin: Volk und Wissen, 1960, s. 360–363.

*Von Leben, Raisen, Wanderschaften und Zustand des Grossen S. Christoffels, wie es ihm von seiner Jugend auf biß auf sein letzten Abzug auß dieser Welt in derselben ergangen ... artig beschriben durch den wolgelehrten Herrn Nicodemum Frischlinum 1591 (dále jen LChr).*¹⁰

Jak ještě ukážeme na několika místech této stati, LChr se s českým ŽKr neshoduje pouze zněním titulní strany, ale i vlastním textem, který tvoří 946 veršů. Ačkoli je jméno autora v titulu původního díla zcela nepochybné, s atribucí německé předlohy vyvstaly již v minulosti určité problémy. Některí literární historikové z přelomu 19. a 20. století poukázali na skutečnost, že Frischlin v LChr prokazatelně přepracoval dílo jinak neznámého luteránského faráře z 16. století Andream Schönwaldta.¹¹ Toto původní znění nebylo sice vydáno tiskem a ani se nezachovalo v opise,¹² ale jeho existenci dokládají jednak archivní prameny a jednak některé textové náležitosti Frischlinovy edice LChr. Kupříkladu úvodní verše lokalizují Kryštofovo narození do města majícího ve znaku tři žaludy.¹³ Jestliže ale víme, že Schönwaldt pocházel z Dreieichu,¹⁴ pak lze tuto pasáž důvodně považovat za alegorické ztvárnění skutečnosti. Obdobným zrcadlem Schönwaldtovy autopsie jsou také pasáže „S. Christoff kompt zur Reitterey“ anebo „S. Christoff wird ein Cantzeley verwandter“. ¹⁵ Tyto důkazy Wilhelm Diehl doplňuje analýzou verše a dospívá k závěru, že některé pasáže LChr jsou versologicky odlišné, poněvadž jejich autorem je již Frischlin.¹⁶ Jakkoli by si vztah obou autorů jistě zaslouhoval dalšího monografického zpracování, současná německá literárněhistorická i bibliografická literatura považuje za autora LChr vydaného

¹⁰ <VD16 F 2996, VD16 ŽV 30918>. Vydání pořídil STRAUSS, David Friderich. *Deutsche Dichtungen von Nicodemus Frischlin*. Stuttgart: Litt. Verein, 1857, s. 171–199.

¹¹ RICHTER, Konrad. Der deutsche S. Christoph. *Acta Germanica*, 5/1, 1896, s. 229–230; DIEHL, Wilhelm. Nikodemus Frischlin und Andreas Schönwaldts Anteil an dem Buch von Großen Christophel. *Euphorion*, 23, 1921, s. 1–18.

¹² ROSENFELD, Hans Friedrich. Der hl. Christophorus – seine Verehrung und seine Legende. *Acta Academiae Aboensis, Humaniora* 10/3, 1937, s. 482 cituje tisk z roku 1520 „*Sant Christoffs gepurt und leben mit viel fig. gar lustig zu lesen in reym Weyhs*“, který však ani Konrad Richter ani Wilhelm Diehl s Schönwaldtovým spísem nespojují, a je pozoruhodné, že jej necituje ani moderní bibliografická příručka VD16 (viz zde pozn. 10 a 11).

¹³ „Es ligt ein Stättlein nach hie bey, || Das führt ein Eychel oder drey || In seinem Schild, da steht ein hauß || In einem schönen Garten drauß. || ... Das ist die Christoffsburg genent, || Im Heym der drey Eych wolbekent.“ STRAUSS, D. Fr. *Deutsche Dichtungen von Nicodemus Frischlin*, s. 174.

¹⁴ DIEHL, W. Nikodemus Frischlin und Andreas Schönwaldts Anteil an dem Buch von Großen Christophel, s. 9.

¹⁵ STRAUSS, D. Fr. *Deutsche Dichtungen von Nicodemus Frischlin*, s. 185–188; DIEHL, W. Nikodemus Frischlin und Andreas Schönwaldts Anteil an dem Buch von Großen Christophel, s. 17, 18.

¹⁶ DIEHL, W. Nikodemus Frischlin und Andreas Schönwaldts Anteil an dem Buch von Großen Christophel, s. 10.

v roce 1591 (a přetištěného v roce 1596)¹⁷ jedině Nikodema Frischlina¹⁸ a ani my nenalézáme důvod tuto atribuci měnit.¹⁹

Nyní je třeba obrátit pozornost k českému překladu. Když byl českobudějovický unikát ŽKr zpracováván pro *Knihopis*, na fol. A1b unikl pozornosti vcelku nevýrazný akrostich rozložený do 11 řádků krátké veršované předmluvy ke čtenáři. Akrostich zní TOBJASS MAVRZENJN.²⁰ Tobiáš Mouřenín z Litomyšle (nar. mezi 1560 a 1565, zemř. po 1625) je znám jako luteránský překladatel a adaptátor německých předloh. Jeho tvorba, jak již před časem poznamenal Milan Kopecký, však nebyla dosud literární historií náležitě doceněna.²¹ Jedním z důvodů je nesnadné zjišťování Mouřenínových pramenů a předloh, a mimoto lze předpokládat, že počet jeho překladů a adaptací je značně bohatší, nežli na základě dostupných bibliografických a literárněhistorických znalostí soudíme dnes.²²

Nikodem Frischlin působil roku 1586 v Praze, a není tedy nepravděpodobné, předpokládáme-li, že se zde s Mouřenínem, který zde v této době vlastnil tiskárnu, mohl setkat.²³ Stejně tak jako náboženská orientace Frischlinova vyhovoval Mouřenínovi obsah i celkový tón německé verze LChr, která je po ideové stránce vcelku analogická s prózami, jež do roku 1601 překládal (Martin Moller, Vincenz Portius, Georg Scherer), i s mravoučnými světskými hrami přeloženými a vydanými o málo později, roku 1604 (*Věk člověka, Historia kratochvilná o jednom selském pacholku, Vejstupný syn*).²⁴

Hovoříme-li o německé verzi LChr, nelze přesně rozlišit, z kterého vydání Mouřenín překlad pořídil. Obě známá vydání jsou dle novodobé Straussovy edice textově naprosto identická a liší se pouze drobnými hláskoslovnými odchylkami. Český překlad se věrně přidržuje sledu jednotlivých částí

¹⁷ STRAUSS, D. Fr. *Deutsche Dichtungen von Nicodemus Frischlin*, s. 172 upozorňuje na přetisk 1596 uložený v Göttingen, ale VD16 toto vydání opět neregistruje. Různočtení mladšího vydání zařadil Strauss do své edice pod čarou.

¹⁸ VD16 cituje pod záhlavím FRISCHLIN a stejně tak *Deutsches Literatur-Lexikon* (red. Wilhelm Kosch). Bd. 5. Bern–München: Saur, 1978, s. 784 s poznámkou, že jde o přepracování Schönwaldtova spisu.

¹⁹ Je třeba upozornit, že ani Schönwaldt nepracoval bez starších pramenů: sám se odvolával na dílo *Sermonum convivialium* Johanna Gastia (1554), o něhož se částečně opíral. Podrobněji DIEHL, W. Nikodemus Frischlin und Andreas Schönwaldts Anteil an dem Buch von Großen Christophel, s. 13.

²⁰ Na tuto skutečnost jsem upozornil Milana Kopeckého, který skladbu ŽKr zařadil do edice Veršované tvorby Tobiáše Mouřenína z Litomyšle připravované pro Nakladatelství Academia (1995).

²¹ KOPECKÝ, Milan. *Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1979, s. 118.

²² VOIT, Petr. *Příspěvky ke Knihopisu 1. Rejstřík autorů, překladatelů a editorů*. Praha: SNTL, 1985, s. 165, 166.

²³ *Deutsches Literatur-Lexikon*. Bd. 5, s. 782; VOLF, Josef. Tobiáš Mouřenín knihtiskařem. *Časopis Českého musea*, 96, 1922, s. 206 (k tomu srov. též CHYBA, Karel. Slovník knihtiskařů v Československu od dob nejstarších do roku 1860. *Strahovská knihovna. Sborník Památníku národního písemnictví*, 4, 1969, s. 191).

²⁴ KOPECKÝ, Milan. *České humanistické drama*. Praha: Odeon, 1986, s. 245–272, 346–349 (zde další literatura).

(Kryštofových zastavení). Zatímco tisk 1596 má na titulní straně mravoučné verše, které v ŽKr chybějí, vydání 1591 naopak neobsahuje pročíslované marginální nadpisy vnitřních pasáží LChr, které jsou zařazeny jak do tisku 1596, tak i do české verze. ŽKr se ovšem od německých tisků podstatně odlišuje šestou částí, nazvanou „S. Krystofor dal se k sladovníku“ (76 veršů) – tato pasáž v obou původních textech chybí. Poněvadž však versologicky, stylisticky a kompozičně nepůsobí v kontextu nějak cizorodě, lze stejným právem uvažovat o Mouřenínově samostatné interpolaci jako o existenci jiného, doplněného a nám dnes neznámého německého vydání LChr, které bylo vzato za základ českého vzdělání.²⁵

Ve srovnání s *Historií kratochvilnou o jednom selském pacholku*, která je velmi volnou adaptací německé předlohy Dietricha Albrechta, konstatujeme u ŽKr naopak naprostou závislost na Frischlinově skladbě. Překlad je zcela přesný, bez větších a nápaditějších odchytek od originálu a bez plytkého morali-zování (toto zjištění opravňuje přiřadit překladatelské přístupy užívané v ŽKr k pozdějšímu Mouřenínovu překladu *Rohového Sajfrida*).²⁶ Zvláště nápadná závislost na originálu se jeví v náboženskyvýchovném zakončení skladby, které mělo zřejmě vyvážit převládající světské zabarvení celku. Přesto však lze poukázat i na taková místa, která dokládají určitou Mouřenínovu samostatnost: zařazení českého přísloví nad rámec německé předlohy anebo naopak vypuštění narážky na soudobou lidovou literaturu,²⁷ oslabení Frischlinova textu²⁸ či naopak přidání tendenčních veršů,²⁹ ba i pasáže charakteristické silnějším sociálněkritickým nábojem, nežli vykazovala předloha.³⁰

Zatímco v LChr s naprostou jistotou převládá osmislabičný verš, Mouřenín překládal veršem jedenáctislabičným. Stejnou praxi vidíme v jeho hře

²⁵ ZATOČIL, Leopold. Zur deutschen Druckvorlage des Rohový Sayffryd von Tobiaß Mouřenín. *Sborník prací FF Brněnské univerzity*, D 6, 1959, s. 15; KOPECKÝ, Milan. Tschechische Adaptation zweier deutschen Sujets. *Zeitschrift für Slawistik*, 28/4, 1983, s. 882. Oba autoři dokládají, že obdobné nejasnosti trvají i u předlohy Mouřenínova překladu Rohového Sajfrida.

²⁶ KOPECKÝ, Milan. K Mouřenínově Historii o jednom selském pacholku. *Sborník prací FF Brněnské univerzity*, D 2, 1955, s. 86–102; TÝŽ. K rytířské tematice epochy renesance. *Sborník prací FF Brněnské univerzity*, D 34, 1987, s. 10.

²⁷ „Pili a žrali hned beze vši míry || chtíc duši vytopit co sysla z díry“ (ŽKr, B7b) – Strauss, 188 nemá. „Da ging mirs wie Eulenspiegel“ (Strauss, 183) – ŽKr, B4a nemá.

²⁸ „Ich meynt erstlich sie betten nur, || ja keiner war, er hat ein Hur“ (Strauss, 174) – „Já někdy sou-dil, že jsou na modlení, || že se učí, aneb spisují Čtení, || oni pak leželi v rejstřích důchodních || majíc velkú hojnost v statcích duchovních“ (ŽKr, A2b).

²⁹ „Ti téměř všickni [tovaryši v tiskárně] byli cizozemci, || nevážní, lehkomyšní, zvláště Němci“ (ŽKr, A3b) – Strauss, 176 nemá.

³⁰ „Er wollt sein essen und sein trincken || am besten haben, und mit dencken, || Was sein Handthierung und sein Stand, || Es müst jhms zahlen ein andre Hand“ (Strauss, 179) – „Užívá nejlepší pití a jídlo, || že na něj nesluší takové bydlo, || aniž to přináležel k jeho stavu, || aby z cizích mozo-lů míval stravu“ (ŽKr, A6b). „Zog also hin, ward ein Kriegsmann, || O Gott, was hab ich da gethan? || All Schelmerey muß ich da sehen, || und all lassen also geschehen. || Wann ich solt hierumb etwas sagen, || Bedörfft ich wol vierzehn tagen“ (Strauss, 180) – „Tak táhnu až k místu mezi vojáky, || ach bože, tu špatřím divné jonáky, || co nejhoršího bylo, to zastali, || dva neb tři jednu kuběnu chovali, || nemajíc jídla šli na picování, || brali sedlákům vše bez šacování“ (ŽKr, B1b).

Věk člověka (1604) a ve vypravování o Rohovém Sajfridovi (1615) i u některých ostatních domácích tvůrců renesančního dramatu (Konáč, Kyrmezer, Lomnický). Obě jazykové verze užívají pravidelný sdružený rým, který má u Mouřenína gramatickou povahu a jen zřídka působí ozvláštněle.³¹

Na počátku této stati jsme německou skladbu LChr označili za svěbytnou adaptaci původní legendové látky a tato charakteristika stejnou mírou platí i pro český překlad ŽKr. V dosud poznané tvorbě Tobíáše Mouřenína z Litomyšle má ŽKr poněkud zvláštní postavení pro svou ojedinělost obsahovou i žánrovou. Na druhé straně zde spatřujeme určité analogie s tvůrčími postupy Šimona Lomnického z Budče (1552–1623). Také v jeho tvorbě objevujeme prozaické a veršované životopisy svatých, které sice tak silná sociálněkritická stanoviska neobsahují, ale zato souhlasně s ŽKr přibližují středověké náboženské látky předbělohorskému lidovému publiku.³²

³¹ Např. rým jadrný (cizozemci : Němci), rým myšlenkový (svítání : klekání), rým kalamburní (duchovní : důchodní) a vedle nich i stereotypní rýmové dvojice tradované již od středověku (domu : tomu, toho : mnoho).

³² Votr, Petr. Historie o Eustachiovi od Šimona Lomnického z Budče (středověká legenda a exemplum jako základ knížky lidového čtení 18. a 19. století). *Listy filologické*, 110/4, 1987, s. 223–230; Týž. Kronika o mladém vejvodovi od Šimona Lomnického z Budče (cesta od středověké legendy o zázracích k novodobé knížce lidového čtení, jarmareční písní a pohádce). *Listy filologické*, 111/2, 1988, s. 110–119.